

יונתי בחגוי הסלע

שיר השירים ב:יד

יונתי בחגוי הסלע בסלתר המדרגה הראיני את-מראיך השמיעני את-קולך פי קולך ערב ומראיך נאווה:

היונה

1. **בראשית (פרשת נח) פרק ח פסוק ח – יב** וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה: ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה ותשב אליו אל התבה כי מים על פני כל הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את היונה מן התבה: ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ: ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה ולא יספה שוב אליו עוד:

2. **ישעיהו לח פסוק יג – טו** שוייתי עד בקר כארי פן ישבר כל עצמותי מיזם עד לילה תשלימני: פסו עגור פן אצפצף אהגה פיונה דלו עיני למרום אדני עשקה לי ערבני: מה אדבר ואמר לי והוא עשה אדדה כל שנותי על מר נפשי:

3. **ירמיהו מח פסוק כח** עזבו ערים ושכנו בסלע ישיבי מואב והיו כיונה תקנן בעברי פי פחת:

4. **הושע ז פסוק יא** ויהי אפרים כיונה פותה אין לב מצרים קראו אשור הלכו:

5. **הושע יא פסוק יא** יחרדו כצפור ממצרים וכיונה מארץ אשור והושבתים על בתיהם נאם ה': ס

6. **צפניה ג פסוק א** הוי מראה ונגאלה העיר היונה:

7. **תהלים נה פסוק ז** ואמר מי יתן לי אבר פיונה אעופה ואשכנה:

*יונה בן אמית

***שמות (פרשת כי תשא) פרק לג פסוק כא – כג** ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור: והיה בעבר כבדי ושמתיך בנקרת הצור ושלתי כפי עליך עד עברי: והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו:

השיר

שיר השירים ב:ח - יז

קול דודי \ הנה-זה בא

מדלג על-ההרים \ מקפץ על-הגבעות:

דומה דודי לצבי או \ לעפר האילים

הנה-זה עומד אחר כתלנו

משגיח מן-החלונות \ מציץ מן-התרכים:

ענה דודי \ ואמר לי

"קומי לך \ רעייתי יפתי \ ולכי-לך:

פי-הנה הסתיו עבר

הגשם חלף \ הלך לו:

הנצנים נראו בארץ \ עת הזמיר הגיע

וקול התור \ נשמע בארצנו:

התאנה חנטה פגיה \ והגפנים סמדר \ נתנו ריח

קומי לך \ רעייתי יפתי \ ולכי-לך: " ס

"יונתי בחגוי הסלע \ בסלתר המדרגה \ הראיני את-מראיך
\ השמיעני את קולך

פי קולך ערב \ ומראיך נאווה: " ס

אחזו-לנו שועלים \ שועלים קטנים \ מחבלים כרמים

וכרמינו סמדר:

דודי לי \ ואני לו \ הרעה בשושנים:

עד שיפוח הזום \ ונסו הצללים

סב דמה-לך דודי לצבי או \ לעפר האילים \ על-הרי בתר:

במדרש

1. **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטיין-מלמד) שמות (פרשת בשלח) פרק יד פסוק יג** למה היו יש' דומין באותה השעה ליונה שפרחה מפני בן הנץ נכנסה לה למערה לנזיק הסלע ונחש מכונן לפנים ממנה ליכנס לפנים אינה יכולה מפני הנחש לצאת לחוץ אין יכולה מפני בן הנץ והיתה צווחת ומטפחת בגפיה כדי שישמע בעל השובר ויבא כך כיון שראו יש' ים סוגר ושונא רודף נשאו עיניהם בתפלה ועליהן מפרש בקבלה יונתי בחגוי הסלע וגו' (שה"ש ב יד) כי קולך ערב בתפלה ומראך נאווה במעשים.

2. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטיין-מלמד) שמות (פרשת יתרו) פרק יט פסוק יז ויתיצבו בתחתית ההר נצפפו ועליהם מפורש בקבלה יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה. ר' אליעזר אומ' אין דבר זה אמור אלא על הים הראיני את מראיך כענין שנ' התיצבו וראו את ישועת ה' (שמ' יד יג) השמיעני את קולך כענין שנ' ופרעה הקריב וג' ויצעקו בני ישראל אל ה' (שם יו"ד) כי קולך ערב ותעל שועתם אל האלקים (שמ' ב כג) ומראך נאוו ויאמן העם (שמ' ד לא). ר' עקיבה אומ' אין דבר זה אמור אלא לפני הר סיני הראיני את מראיך כענין שנ' וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר [השמיעני את קולך] כענין שנ' ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אש[ר דבר יי] נעשה ג' [כי] קולך ערב הטיבו <כל> אשר דברו (דב' ה כה) ומראך נאוו באהל מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' (ויק' ט ה) ר' או' אין דבר זה אמור אלא לדורות הבאים יונתי בחגוי הסלע כענין שנ' היושב על חוג הארץ (ישע' מ כב) בסתר המדרגה אלו יש' שיושבין בצד צרתן שלמלכיות עד שיגיע זמן הראיני את מראיך זה מעשה השמיעני את קולך זה תלמוד כי קולך ע[ר]ב ומראך נאוו להודיע כמה מעלות בין תלמוד למעשה. ד"א ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגגית ואמר אם מקבלין אתם עליכם את התורה <מוטב> ואם לאו כאן תהא קבורתכם באותה שעה געו כולם ושפכו לבם כמים בתשובה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע אמר הקדוש ברוך הוא ערבים אני צריך אמרו הרי שמים וארץ יערבוננו אמר להן בטילין הן. אמרו אבותינו יערבוננו אמר להן עסיקין הן אמרו בנינו יערבוננו אמר הרי ערבים טובים וכן הוא אומר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (תה' ח ג) ואומר ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני (הושע ד ו)

3. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ב

ד ר"ע פתר קרייה בישראל בשעה שעמדו לפני הר סיני, יונתי בחגוי הסלע שהיו חבויין בסתרו של סיני, הראיני וגומר, שנא' וכל העם רואים את הקולות, השמיעני את קולך, זה קול שלפני הדברות, שנא' (שמות כ"ד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כי קולך ערב, זה קול שלאחר הדברות, שנאמר (דברים ה') וישמע ה' את קול דבריכם וגו' הטיבו כל אשר דברו, מהו הטיבו כל אשר דברו, חייא בר אדא ובר קפרא, חד אמר הטבה כהטבת הנרות, וחד אמר הטבה כהטבת הקטורת, ומראך נאוו שנא' (שמות כ') וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק.

ה רבי יוסי הגלילי פתר קרייה במלכיות, יונתי בחגוי הסלע, שחבויין בסתרון של מלכיות, הראיני את מראיך, זה התלמוד, השמיעני את קולך, זה מעשה הטוב, וכבר נמנו פעם אחת בבית עליית ערים בלוד ואמרו מי גדול התלמוד או המעשה, ר' טרפון אומר גדול הוא המעשה, ר' עקיבא אומר גדול הוא התלמוד, נמנו וגמרו גדול הוא התלמוד שמביא לידי מעשה, כי קולך ערב, זה התלמוד, ומראך נאוו זה מעשה הטוב.

ו רבי הונא ור' אחא בשם רבי אחא בר חנינא פתרי קרייה על דעתיה דרבי מאיר באהל מועד, יונתי בחגוי הסלע שחבויין בסתר אהל מועד, הראיני את מראיך, שנא' (ויקרא ח') ותקהל העדה אל פתח אהל מועד, השמיעני את קולך (שם /ויקרא ט') וירא כל העם וירונו, שירה נאה אמרו על ידי שראו דבר חדש לפיכך אמרו שירה חדשה, כי קולך ערב, זה השיר, ומראך נאוו, המד"א (שם /ויקרא ט') ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', אמר ר' תנחומא אינון פתרון לה על דעתיה דר' מאיר באהל מועד, אף אנא נפתרינה על דעתיה דרבנן בבית העולמים, יונתי בחגוי הסלע, שהיו חבויין בסתר בית עולמים, הראיני את מראיך, המד"א (מלכים א' ח') אז יקהל שלמה, השמיעני את קולך, המד"א (ד"ה ב' ה') ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים קול אחד, ר' אבין בשם ר' אבא כהן בן דליה אמר, כתיב (שמות י"ט) ויענו כל העם יחדיו וכתוב (שם /שמות כ"ד) ויען כל העם קול אחד ויאמרו, עד איכן עמד להם אותו הקול עד ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד, כי קולך ערב, זה השיר, ומראך נאוו, אלו הקרבנות, המד"א (מלכים א' ח') ויזבח שלמה את זבח השלמים וגו' בקר, אי זה בקר את ארבע העגלות ואת שמונת הבקר.

ז ר' אליהו פתר קרייה בעולי רגלים, הראיני את מראיך אלו עולי רגלים שנא' (דברים ט"ז) שלש פעמים בשנה יראה וגו', השמיעני את קולך, זה קריאת ההלל בנועם בשעה שישראל קורין את ההלל קולן עולה למרום, מתלא אמר פסחא בבייתא והלילא מתברא אברייאה, כי קולך ערב, זה השיר, ומראך נאוו, זה הדוכן.

4. שמות רבה (וילנא) (פרשת בשלח) פרשה כא סימן ה ה הה"ד (שיר /השירים/ ב) יונתי בחגוי הסלע, היה לומר יונה בחגוי הסלע ומהו שאמר יונתי אלא א"ר יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא לישראל יונתי ראה מה כתיב (הושע ז) ויהי אפרים כיונה פותה אין לב, אמר הקדוש ברוך הוא אצלי הם כיונה פותה כל מה שאני גוזר עליהם עושים ושומעים לי, אבל אצל עובדי כוכבים קשים הם כחיות שנאמר (בראשית מט) גור אריה יהודה, בנימין זאב יטרף, יהי דן נחש עלי דרך, לפיכך הם קשים כנגד עובדי כוכבים, למה שעובדי כוכבים אומרים להם מה אתם מבקשין מן השבת הזו שאתם שומרים, מן המילה הזו שאתם מולים, והם מבקשים לבטל להם את המצות והם נעשים כנגדם קשין כחיות, אבל אצל הקדוש ברוך הוא כיונה תמה ושומעים לו כל מה שהוא גוזר עליהן שנאמר (שמות ד) ויאמן העם, וכה"א (שם /שמות/ כד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע לכך נאמר (שיר /השירים/ ב) יונתי בחגוי הסלע...

כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשווא רודף והחיות מן המדבר תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה' ולמה עשה הקדוש ברוך הוא להם כך אלא שהיה הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן, אמר ריב"ל למה"ד למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעוק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך, כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה שנאמר (שמות ב) ויהי בימים הרבים ההם וגו' ויצעקו, מיד וירא אלהים את בני ישראל התחיל הקדוש ברוך הוא מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה והיה הקדוש ברוך הוא מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהם שנאמר ופרעה הקריב מיד ויצעקו בני ישראל אל ה',

באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר (שיר/השירים/ב) יונתי בחגוי הסלע, השמיעני קול אינו אומר אלא השמיעני את קולך אותו הקול שכבר שמעתי במצרים לכך כתיב השמיעני את קולך...

5. בראשית רבה (וילנא) (פרשת לך לך) פרשה מה סימן ד ולמה נתעקרו האמהות ר' לוי משם רבי שילא דכפר תמרתא ורבי חלבו בשם ר' יוחנן שהקב"ה מתאוה לתפלתן ומתאוה לשיחתן שנאמר (שיר/השירים/ב) יונתי בחגוי הסלע יונתי בחגוי למה עקרתי אתכם בשביל הראיני את מראיך השמיעני את קולך,

6. אגדת בראשית (בובר) פרק נח כל זמן שמ"ה בשלוח אין ישראל בשלוח, משל לקורא (דגר) שהיה מזמר בביתו של אדניו, היה יושב וסועד וקורא מזמר, אחר זמן הביא אדניו לבן הנץ, כיון שראה אותו הקורא ברח תחת המטה, והטמין עצמו, ולא פתח עוד את פיו, נכנס המלך לסעוד [אמר] לבן ביתו, א"ל למה אינו מזמר הקורא. אמר לו מפני שהכנסת עליו בן נץ, והוא רואה אותו ומתירא ואינו מזמר, אלא הוציא את הנץ והוא מזמר, כך ישראל בעולם הזה נתונים בחוצה לארץ ישראל, ומ"ה יושבות בארצם, שנאמר אשר אמרו להן יושבי ירושלים רחקו מעל ה' לנו היא נתנה הארץ למורשה (יחזקאל יא טו). והקב"ה אומר לישראל למה אין אתם מקלסין אותי, שנאמר יונתי בחגוי הסלע וגומר השמיעני את קולך (שה"ש = שיר השירים = ב יד), אמר לו משה רבש"ע כל זמן שמ"ה בארצך אין ישראל נראין בעולם, אלא העבר אותן, והן נראין, שנאמר ויגרש וגומר ואחריו וישכון וגומר (דברים לג כז כח), אף הקדוש ברוך הוא כביכול אינו נראה בעולם, עד שעה שיעקור מלכות אדום, שנאמר מלך אלהים על גוים (תהלים מז ט), אותה שעה אלהים ישב על כסא קדשו (שם שם /תהלים מ"ז).

7. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שיר השירים פרק ב פסוק יד דבר אחר יונתי בחגוי הסלע. אלו ישראל שהם תחת עשו, שנאמר בו (ירמיה מט, יז) שוכני בחגוי סלע: בסתר המדרגה. תחת ידי עשו שסתרו בית עולמים: הראיני את מראיך. הקדוש ברוך הוא מבקש מישראל שיהיו עושין מעשים טובים: השמיעני את קולך. שיהיו מרבים בתפלה ובתחנונים: כי קולך ערב ומראך נאווה. שבזכות התפלה והתלמוד ובשכר מעשים טובים ישראל נגאלין: ... כך בזמן שישראל מתיאשין מן השם מפחידים על ידי האומות והם מבקשים רחמים לפניו ועושים מעשים טובים והוא מושיען.

ראשונים

1. ראב"ע הפעם הראשונה דקדוק

בחגוי -מן "חוג הארץ" ש"ש מ' כב, (והוא מקום גבוה, כמו "שוכני בחגוי סלע") עו' א' ג, (המדרגה -כדמות אבנים זו על זו; כמו "ונפלו המדרגות") י"ח י"ח, כ. (ערב -מתוק, וערבה ליי) "מל ג' ד,).

ראב"ע פירוש ב הפעם השניה - פשט:

ועוד: יונתי בחגוי הסלע -אמר לה: את נסתרת בביתך, ולא אוכל לראותך, כמו יונה שהיא בחגוי הסלע. הראיני את מראיך -מאחד (חד החרכים) ראה לעיל, ט, (או השמיעני את קולך -אמרי לי מה אעשה.

ראב"ע פירוש ב הפעם השלישית - דרש:

וקרא אותה 'יונתי' -'בעבור שיצאה ממצרים. ועניין בסתר המדרגה -שהיו ישראל מסותרים בעננים. הראיני את מראיך -זה הוא "ויאמינו ביי" "שמ יד, לא. (השמיעני את קולך" -אז ישיר משה ובני ישראל) "שמ טו, א; (או יהיה פירושו: שאמרו "נעשה ונשמע) "שמ כד, ז; (והוא יותר נכון.

2. ספר כד הקמח רשות [א] מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות (שה"ש ו). פסוק זה מדבר בנפש הצדיק שכל זמן שהיא משתדלת בתורה ובמצות ובמעשים טובים הולכת מעילוי לעילוי ועולה ממדרגה למדרגה מארבע מדרגות שיש לנפש... והם ארבע פרשיות (שיר א) לסוסתי ברכבי פרעה (שם) הנך יפה רעיתי (שם ב) יונתי בחגוי הסלע (שם ד) אתי מלבנון כלה, המשילה תחילה לסוסיא יפה מקושטת והמנהיגים ינהגוה לכל מקום שירצו כנגד המדרגה הראשונה אשר לנפש שהיא חלושה מאד ומנהיגי הגוף ינהגוה לכל מקום שירצו, וכן הנער מקשט את עצמו ומסלסל בשערו. ואחרי כן המשילה לרעהי כנגד המדרגה השנית שהיא מתחברת אל המצות ואל המעשים הטובים. ואחרי כן המשילה ליונה הדבקה בבן זוגה כנגד המדרגה השלישית שהוא דבק בשכלו והוא שלם בו, ואחרי כן המשילה לכלה כנגד המדרגה ד' שהוא זמן הזקנה שהנפש נכספת וכלה לשוב לשרשה כענין שכתוב (תהלים פד) נכספה וגם כלתה נפשי:

3. ספר העיקרים מאמר ג פרק ב כי הוא על צד השיר היה מדבר עם נפשו ומתאר אותה ביונה, ואמר עליה יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה, לרמוז שהיא יושבת בסתר הגוף ולא נודע מקומה איה הוא, ואמר הראיני את מראיך שני מראים, לרמוז על מראה האותיות אשר בספר ומראה המוחשות, אשר באמצעות שניהם יושג הלמוד, כי כל אחד מהם הוא נאווה, אמר השמיעני את קולך, כלומר אף על פי שאין קול היונה ערב הנה את יונתי תמתי קולך ערב, רוצה לומר הקול שתשיגי בה המושכלות מן המלמד הוא ערב עלי מאד, ועל כן השמיעני את קולך שקבלת מן המלמד כי קולך ערב ומראך נאווה, לפי שעל ידי שני החושים יצא הכחניות אשר באדם מן הכח אל הפעל, ויגיע האדם אל תכלית שלמותו בהיותו משתמש בשני אלו החושים כפי מה שראוי.

שיר השירים ח:יד בָּרַח דְּוִדִי וְדָמָה לְךָ לְצִבִי אוּ לְעֶפְרַיִם הָאֵילִים עַל הַרֵי בְּשָׁמַיִם: